

12.9.2023

Lausunto: Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi lastensuojelulain ja varhaiskasvatuslain muuttamisesta

Lausuntopyynnön diaarinumero: VN/20569/2023

Hallitusohjelmaan on kirjattu jälkihuollon ikärajan laskemista koskeva kirjaus, jossa esitetään ikärajan laskemista 25 vuodesta 23 vuoteen. Eduskunta hyväksyi vasta vuonna 2020 lain, jossa jälkihuollon ikärajaa nostettiin 21:stä 25 vuoteen. Ikärajan nostoa perusteltiin muun muassa nuorten syrjäytymisellä jälkihuollon loppuessa sekä huostassa olleiden nuorten kuolleisuuden korkeina lukuina ennen 25 ikävuotta.

Huostaanotettuina olleiden jälkihuollon piirissä olevien nuorten tilanne ei ole reilussa kolmessa vuodessa muuttunut. Jälkihuollon asiakkuudessa olevien nuorten kohdalla syrjäytymisen ja ennenaikaisen kuolleisuuden uhka on edelleen olemassa. Nämä nuoret tarvitsevat edelleen vahvaa tukea.

Vuonna 2020 tehdyn lakimuutoksen jälkeen ei ole tehty muutoksia jälkihuollon sisältöön ja palvelurakenteeseen, esimerkiksi jälkihuollon intensiteetti ja vaikuttavuus ovat samalla tasolla. Nuoretkaan eivät ole muuttuneet, nuoruusiän kehitysvaiheet vievät edelleen saman ajan.

Jälkihuollon päättyminen on kriittinen vaihe. Aikuistumisen vaatimukset ovat kovia. Erilaisten elämäkokemusten kanssa kasvaneilla nuorilla on hyvin erilaisia tarpeita, ja osa nuoruusiän kehitysvaiheesta on mennyt arkisten asioiden opetteluun. Siinä missä nuori yleensä nuoruusvaiheessaan saa rauhassa irtaantua lapsuuden kodistaan, itsenäistyä, hakea rajojaan ja muodostaa omaa identiteettiään, saattaa jälkihuoltoon itsenäistyvän nuoren arki olla traumatisoivista kokemuksista selviytymistä, tavallisten arjen taitojen opettelua, oman perhetilanteen käsittelyä ja usein myös psyykkisten ongelmien, päihteiden käytön, rikosten ja muiden vaikeuksien selättämistä. Nämä nuoret joutuvat itsenäistymään todella nopeasti, ja opettelemaan itsenäistymisen kynnyksellä niitä asioita, joita ikätoverit ovat vähän kerrallaan opetelleet lapsuudesta saakka.

Osa nuorista lähtee vauhdikkaasti sijoituspaikoistaan itsenäiseen elämään kun 18 vuotta tulee täyteen. Täysi-ikäisyys ja vapauden kaipuu saattavat vaikuttaa siihen, että juuri täysi-ikäistynyt nuori ensin kieltäytyy jälkihuollon tuesta ja viranomaisten kanssa työskentelystä. Kokemuksemme lastensuojelun asiakkaina olleiden nuorten kanssa on osoittanut, että joillakin nuorilla tämä vapaus ja irtiotto viranomaisverkostosta voi johtaa syrjäytymisen kierteeseen, opinnoista putoamiseen, maksuhäiriömerkintöihin ja päihteiden käyttöön. Nuori saattaa ohjautua takaisin tuen piiriin vasta useamman vuoden päästä ja olla vasta tällöin kypsä ja valmis työskentelemään ja ottamaan tukea vastaan.

Lakimuutoksen jälkeiseltä ajalta ei ole ehtinyt kertyä tutkimustietoa jälkihuoltoikä nostamisen vaikutuksista. Pelastakaa Lapset katsoo, että olisi erittäin lyhytnäköistä laskea jälkihuollon ikärajaa. Covid-19 pandemia osui juuri näihin vuosiin, jolloin kaikki sosiaali- ja terveystalouden toiminnot toteutettiin minimimääräisinä ja pääosin etäyhteyksin. Jälkihuoltoikä noston vaikutuksista ei siis ole

Pelastakaa Lapset

vielä riittävää arviointitietoa. Jälkihuoltoiän laskemisella tavoitellaan 24 miljoonan euron säästöä vuositasolla. Valtiontalouden tarkastusvirasto arvioi jo vuonna 2007, että yksi syrjäytynyt nuori maksaa elämänsä aikana julkiselle taloudelle n. 1,2 miljoonaa euroa.

Säästöodotukset ovat epärealistisia monista syistä, mutta esitettyä lakimuutosta olisi syytä vielä tarkastella myös eettisestä näkökulmasta.

Lastensuojelun jälkihuollossa kyse on nuorista, joiden kohdalla olisi tärkeää pystyä katkaisemaan ylisukupolvisen syrjäytymisen ketju. Sijoitetut nuoret myös mm. saavat omia lapsia varhemmin kuin muut nuoret, jolloin jälkihuoltovaihe on olennaisen tärkeä myös seuraavan sukupolven syrjäytymisriskin ehkäisemiseksi. Kun olemme yhteiskuntana ottaneet lapsen huostaan, olemme myös samalla sitoutuneet huolehtimaan hänen tulevaisuutensa yhdenvertaisista mahdollisuuksista parhaalla mahdollisella tavalla. Tämän lupauksen tulee pitää sisällään myös mahdollisuus ponnistaa mahdollisimman hyvään tulevaisuuteen, katkaista ylisukupolvinen syrjäytymisen kierre sekä ehkäistä myös seuraavan sukupolven syrjäytymistä. Pelastakaa Lapset ry esittää jälkihuoltoiän pitämistä nykyisessä 25 vuodessa ja vaikuttavuusarviointien toteuttamista vain vähän aikaa sitten tehdystä muutoksesta.